

Eglantyne Jebb i Ženevsku deklaraciju

Jordi Cots

Jordi Cots podsjeća na djelovanje znamenite pionirke i aktivistkinje u borbi za dječja prava i prvu deklaraciju o pravima djece.

Dvije vrste prava

U području prava djeteta, dva su važna elementa za razlikovanje. Prvo je jednostavna zaštita djeteta; ono što neki autori nazivaju 'obvezna prava', kojih se nitko, pa čak ni samo dijete niti njegov skrbnik, ne mogu odreći; prava koja su neotuđiva. U Konvenciji iz 1989. godine ta se prava nazivaju 'pravima na opstanak'. Od Deklaracije o ljudskim pravima iz 1948. godine, ona se još zovu i ekonomskim, socijalnim, kulturnim i pravima 'druge generacije'. To su pravo na život, zdravlje, obrazovanje i slobodu od svakog izrabljivanja.

Drugi element su ona prava koja djetetu omogućuju da ga se poštuje kao osobu, te pravo prema kojem djeca trebaju biti uključena u društvo i aktivnosti koje ih se izravno tiču te koja mu osiguravaju uključenost u društvo i aktivnosti od njegovog interesa. To su tzv. 'dobrovoljna prava', koja se u Konvenciji zovu još i - 'pravima sudjelovanja'. U terminologiji Deklaracije o ljudskim pravima iz 1948. godine, to su građanska i politička prava; radi se o klasičnim slobodama, pravima 'prve generacije'.

Ovo je važno razlikovanje. Iako ga priznaje i Konvencija iz 1989. godine, proći će još puno vremena dok se formalno ne prizna da i djeca imaju građanska i politička prava; u provođenju tih prava u praksi očekuju nas još brojni izazovi. Zaštititi dijete lakše je, zahvalnije, izravnije; na dijete se gleda kao na pasivno biće čije potrebe treba zadovoljiti. Prihvatanje činjenice da i dijete ima građanska i politička prava podrazumijeva spremnost na dijalog i postizanje sporazuma, te aktivno sudjelovanje djeteta.

Razjasnimo ovu razliku u pravima. Povijesno gledano, građanska i politička prava su primarna društvena prava. Ona proizlaze iz tradicije američke

Deklaracije o nezavisnosti i Deklaracije o pravima čovjeka i građanina iz Francuske revolucije. Zato se ta prava nazivaju pravima 'prve generacije'. Drugi set prava uspostavljen je tzv. Oktobarskom revolucijom iz 1917. godine. Kako bi se ispunila građanska i politička prava, dovoljno je da ih država poštuje, te da nema smetnji provedbi tih prava. Ali, za ispunjenje zahtjeva za socijalnim pravima, država mora preuzeti aktivnu ulogu i sama tome pridonositi; pravo na zdravlje zahtijeva postojanje bolnica; pravo na obrazovanje - škola.

Engleska aktivistkinja Eglantyne Jebb 'Prva generacija' prava djece proizlazi iz Deklaracije o pravima djeteta - tzv. Ženevske deklaracije. Ovaj dokument osobno je djelo i zasluga jedinstvene žene, Eglantyne Jebb. Rođena 1876. u Shropshiru u Engleskoj i odrasla u

dobrostojećoj obitelji, ona je razvila snažnu socijalnu svijest i predanost služenju civilnom društvu. Bila je školovana učiteljica, ali u struci je radila samo godinu dana. Čim je završio Prvi svjetski rat, izuzetno se angažirala oko potreba djece koja su trpjela nedaće rata i nestašicu hrane zbog blokade Alijanse. Godine 1919., Eglantyne i njezina sestra Dorothy osnovale su interesnu grupu za borbu protiv gladi Fight the Famine Council s ciljem pritiska na vladu i prekida blokade, a koja je kasnije prerasla u Fond za spas djece, Save the Children Fund.

Uspjeh Fonda naveo je Eglantyne i Dorothy da pokušaju osnovati međunarodni pokret za pomoć djeci. To se i ostvarilo 1920. godine u Ženevi, osnivanjem međunarodnog saveza International 'Save the Children' Union (Union International de Secours a l'Enfant). U njemu se vodeću ulogu imale

nacionalne organizacije Velike Britanije i Švedske, Save the Children Fund i Rädja Barnen. Eglantyne se 1923. posvetila drugom važnom problemu - dječjim pravima.

Zaključila je da za osiguranje dječjih prava u vrijeme nedaća i katastrofa treba imati razvijen sustav dječje zaštite, što sličniji onome u 'normalnim vremenima'. Za to je trebalo pronaći jedinstveni princip koji ima mogućnost integracije različitih područja zaštite i skrbi. S tim na umu krenula je u Ženevu, na sastanak međunarodne Unije, planirajući povelju o dječjim pravima.

Ženevska deklaracija

Ženevska deklaracija je kratak, jednostavan dokument, koji na izravan način i razumljivim jezikom iznosi problem javnosti, kako bi potaknuo promjene u zakonodavstvu i kulturi koje se odnose na područje djece i

djetinjstva. Eglantyne je željela da ova povelja promovira i njezino djelovanje. Kako se radi o malo poznatom tekstu, vrijedno je citirati povelju u cjelini (pogledajte okvir dolje).

Gore navedene potrebe odgovaraju proživljenom iskustvu i izražavaju konkretnu brigu. Ne može se reći više uz manje riječi. Unatoč jednostavnosti, ovaj tekst sadrži globalnu viziju djetinjstva. Prve i zadnje odredbe ukazuju na to. Još smo daleko od preciznih standarda kojima bi se razriješile još uvijek postojeće nepravde u području dječjih prava. Nije samo djetinjstvo ovdje na meti; radi se i o politici djetinjstva.

Istina, ovdje su prikazana samo socijalna prava. U to se vrijeme nije ni moglo razmišljati o civilnim i političkim pravima djeteta. Ali, radi se o izvornom tekstu, koji nema ništa zajedničko s prijašnjim deklaracijama o ljudskim pravima.

Eglantyne Jebb bila je izuzetno cijenjena žena, a njezinu je Deklaraciju Liga naroda usvojila doslovce, od riječi do riječi, 26. rujna 1924. godine. Sljedeće je godine, 1925., u Ženevi održan prvi Međunarodni kongres za dobrobit djeteta, na kojem su o Deklaraciji naširoko raspravljale, te je podržale, brojne organizacije i vlade. Nažalost, Eglantyne je ubrzo nakon toga, 1928. godine, preminula; pokopana je u Ženevi. No, njezin je utjecaj nastavio živjeti. Godine 1959. Ujedinjeni narodi su usvojili proširenu verziju njezine Deklaracije, a ona je bila i jedna od glavnih inspiracija kod donošenja UN-ove Konvencije o pravima djeteta iz 1989. godine.

Jordi Cots je bivši pravobranitelj za djecu u španjolskoj pokrajini Kataloniji.

Ženevska deklaracija

Ovom Deklaracijom o pravima djeteta muškarci i žene svih država, koji prihvaćaju da čovječanstvo duguje Djetetu ono najbolje u sebi, izjavljuju i obvezuju se poduzimati sljedeće, bez obzira na rasu, naciju ili vjeru:

1. Djetetu se mora omogućiti da se normalnim putem materijalno i duhovno razvija.
2. Gladno dijete treba nahraniti; bolesno liječiti; zaostalo ispomagati; delinkventno odgajati; siročić ili napušteno udomiti i pomagati.
3. U vremenima katastrofe, djetetu prvome treba pružiti pomoć.
4. Dijete treba izvesti na put da može zarađivati za život i štititi ga od bilo kojeg oblika izrabljivanja.
5. Dijete treba odgajati s idejom, da svoje najbolje kvalitete treba usmjeriti u pomaganje drugima.